

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی-واحد تهران مرکزی

دانشکده روان شناسی و علوم اجتماعی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: جامعه شناسی

عنوان:

تأثیر تحولات اجتماعی ایران در آثار سینمایی

ابراهیم حاتمی کیا (۱۳۸۹-۱۳۶۵)

استاد راهنما:

دکتر سعید معدنی

استاد مشاور:

دکتر مهناز رونقی

دانشجو:

معصومه اسمعیلی

زمستان ۹۰

معاونت پژوهش

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتدالی فرهنگ و تمدن بشری مادی انجمن و احسنای هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج و دانش و اشتهاء نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

((مرتضی ، من رو زمینم ، این زمین ساعت داره ، تاریخ داره ، زمان داره

، همه چیز داره جلو می ره))

(بخشی از دیالوگ فیلم موج مرده)

به یاد برادر شهیدم

تقدیم بہ

فرزند عزیز و ہمسر کرامی دلسوز و مہربان کہ آرامش روحی و آسائش فکری

ایجناب راد تالیف پایان نامہ فرام نمودند.

تقدیر و تشکر

با ابراز خالصانه ترین سپاس و تشکر از تلاش های بی شائبه ی جناب آقای دکتر سعید معدنی استاد فریخته و دلسوز که به خاطر زحمات و صبر و حوصله فراوان، از پیچ کگی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و راه را برای به سرانجام رسیدن این پایان نامه هموار نمودند.

از خانم دکتر مناز رونقی که زحمت مشاوره این رساله را در حالی منتقل شدند که بدون مساعدت و راهنمایی های ایشان این پایان نامه به اتمام نمی رسید، سپاسگزارم.

در پایان از آقای دکتر کوشی بدلیل مشاوره ایشان جهت پیشبرد این پایان نامه سپاسگزارم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب معصومه اسمعیلی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۶۶۳۶۶ در رشته جامعه شناسی که در تاریخ ۹۱/۶/۲۵ از پایان نامه خود تحت تاثیر تحولات اجتماعی ایران در آثار سینمایی ابراهیم حاتمی کیا (۱۳۸۹ - ۱۳۶۵) با کسب نمره ۱۹,۵ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم :

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در موارد که دستاوردهای علمی و پژوهشگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام .

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم .

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت .

نام و نام خانوادگی : معصومه اسمعیلی

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۱/۶/۲۵

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای /خانم **معصومه اسمعیلی** از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره **۱۹,۵** بحروف **نوزده و نیم** و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۵۰۵۹۰۲۰۰۶
عنوان پایان نامه: تاثیر تحولات اجتماعی ایران در آثار سینمایی ابراهیم حاتمی کیا (۱۳۸۹ - ۱۳۶۵)		
نام و نام خانوادگی دانشجو: معصومه اسمعیلی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۰/۱۰/۳۰	تاریخ اتمام پایان نامه: ۶,۹۱/۲۵
شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۶۶۳۶۶	رشته تحصیلی: جامعه شناسی	
استاد / استادان راهنما: دکتر سعید معدنی		
استاد / استادان مشاور: دکتر مهناز رونقی		
آدرس:		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده): تحقیق حاضر با عنوان ((تاثیر تحولات اجتماعی ایران بر آثار ابراهیم حاتمی کیا (۱۳۸۹ - ۱۳۶۵)) است. هدف از نگارش آن، بررسی جامعه شناختی آثار ابراهیم حاتمی کیا به مثابه بازتاب شرایط اجتماعی مورد تحلیل است. به همین دلیل، تحولات اجتماعی پس از انقلاب را به عنوان متغیر مستقل و آثار کارگردان نیز، به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد. نحوه انتخاب فیلم ها مشورت با کارشناسان و نظر شخصی مولفان بوده است. رویکرد روش شناختی مقاله تحلیل محتوای کیفی است که بر اساس آن هفت فیلم سینمایی حاتمی کیا به منزله بازتاب چهار دوره تاریخ اجتماعی ایران پس از انقلاب تحلیل می شوند. رویکرد نظری بازنمایی به تحقیق کمک می کند که شاخص ترین و مهم ترین مسائل جاری را که در زمان ساخت فیلم در خود دارند در هر یک از آثار ابراهیم حاتمی کیا به عنوان آینه ای از مسائل روز و واقعیت اجتماعی مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. مرور فیلم های دیده بان و مهاجر در دوران جنگ بازگوکننده دفاع از تمامیت ارضی کشور در برابر دشمن، حفظ انقلاب و ارزش های آن است. فیلم از کرخه تا راین، به مقوله خروج از انزوای سیاسی و مشکلات ناشی از عوارض سلاح های شیمیایی می پردازد و آژانس شیشه ای در دوران سازندگی، با ورود به فضای شهر نشان از تمرکز حاتمی کیا بر مسائل اجتماعی پس از جنگ دارد. فیلم روبان قرمز دو تئوری را در واپسین های قرن بیستم، مقابل هم قرار داد؛ طرح گفتگوی تمدن ها و در مقابل رویارویی تمدن های ساموئل هانتینگتون. فیلم ارتفاع پست در دوران اصلاحات به شکاف ها و فاصله طبقاتی در جامعه اشاره دارد، و فیلم دعوت نیز در دوران اصول گرایی هم رشد بالای سقط جنین را دستمایه کار خود قرار داده و بزرگترین معضل اجتماعی را به چالش می کشد. نتایج تحقیق نشان می دهد، سینمای حاتمی کیا، تاریخ تصویری انقلاب اسلامی است که جامعه شناسی هر دوره را به زبان سینما روایت می کند و مناقشات فکری و فرهنگی جامعه را بازنمایی می کند، و سیری متناسب با دگرگونی زمانه و تحولاتی که ارزش ها و کنش های آدم ها تجربه کرده و البته تنش های پر دامنه ای را که جامعه تجربه کرده را نیز می توان اضافه کرد. واژگان اصلی: تغییرات اجتماعی، سینما، نشانه شناسی، بازنمایی		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:
 مناسب نیست

فهرست مطالب

۱	پیش گفتار.....
۴	فصل اول - کلیات
۵	۱ - ۱ بیان مسئله
۶	دیدگاه اجتماعی
۶	علاقه ی شخصی
۷	۲ - ۱ اهداف تحقیق
۷	۱ - ۲ - ۱ هدف کلی
۷	۲ - ۲ - ۱ اهداف جزئی
۷	۳ - ۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن
۹	۴ - ۱ پرسش های پژوهش
۱۰	۵ - ۱ فرضیه های تحقیق
۱۰	۶ - ۱ مدل نظری پژوهش
۱۱	۷ - ۱ تعریف مفاهیم و واژه ها
۱۱	۱ - ۷ - ۱ تغییر اجتماعی
۱۱	۲ - ۷ - ۱ نشانه شناسی
۱۱	۸ - ۱ روش تحقیق
۱۱	۱ - ۸ - ۱ روش اسنادی
۱۱	۲ - ۸ - ۱ روش تحلیل محتوا
۱۲	۹ - ۱ قلمرو تحقیق
۱۲	۱ - ۹ - ۱ قلمرو زمانی
۱۲	۲ - ۹ - ۱ قلمرو موضوعی
۱۲	۳ - ۱۰ - ۱ قلمرو مکانی
۱۲	۱۰ - ۱ جامعه و حجم نمونه

۱۲.....	۱ - ۱۰ - ۱ جامعه آماری
۱۲.....	۱ - ۱۰ - ۲ حجم نمونه
۱۳.....	۱ - ۱۱ - ۱ تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای پژوهش
۱۳.....	۱ - ۱۱ - ۲ متغیر مستقل
۱۳.....	۱ - دوره جنگ
۱۶.....	۲ - دوران سازندگی
۱۸.....	۳ - دوران اصلاحات
۲۳.....	۴ - دوران اصول گرایی
۲۷.....	۱ - ۱۱ - ۲ متغیر وابسته
۳۰.....	۱۲ - ۱ - فیلم شناسی
۳۱.....	فصل دوم - مطالعات نظری
۳۲.....	۱ - ۲ مقدمه
۳۳.....	۲ - ۲ تحولات اجتماعی
۳۴.....	۱ - ۲ - ۱ آگوست کنت
۳۶.....	۲ - ۲ - ۲ دیدگاه ابن خلدون
۳۶.....	۳ - ۲ - ۲ دیدگاه سوروکین
۳۷.....	۴ - ۲ - ۲ نظریات تکامل
۳۸.....	۵ - ۲ - ۲ اشاعه
۳۸.....	۶ - ۲ - ۲ فرهنگ پذیری
۳۸.....	۷ - ۲ - ۲ شهری شدن
۳۹.....	۸ - ۲ - ۲ صنعتی شدن و خانواده
۳۹.....	۹ - ۲ - ۲ طبقه بندی تغییرات اجتماعی
۴۰.....	۱۰ - ۲ - ۲ مرتن
۴۲.....	۱۱ - ۲ - ۲ هانتیگتون

۴۵ ۲-۳ بازنمایی
۴۹ ۲-۳-۱ تعریف بازنمایی
۵۰ ۲-۳-۲ استوارت هال و نظریه بازنمایی
۶۷ ۲-۳-۳ استراتژی‌های بازنمایی
۶۹ ۲-۳-۴ طبیعی سازی
۷۰ ۲-۳-۵ ساخت اجتماعی واقعیت
۷۲ ۲-۴ شالوده شکنی
۷۴ ۲-۵ چارچوب نظری
۷۵ ۲-۶ پیشینه پژوهش
۷۹ ۲-۷ جمع بندی ادبیات تجربی
۸۱ فصل سوم - روش شناسی
۸۲ ۳-۱ مقدمه
۸۲ ۳-۲ روش اسنادی
۸۴ ۳-۲-۱ زمینه‌های مورد استفاده از روش اسنادی
۸۴ ۳-۲-۲ کاربرد روش اسنادی در تحقیقات تاریخی
۸۴ ۳-۲-۳ کاربرد روش اسنادی در مآخذیابی
۸۵ ۳-۳ تحلیل محتوا
۸۶ مراحل تحلیل محتوا
۸۷ مقوله‌های تحلیل محتوا
۸۸ مزایای تحلیل محتوا

.....	معایب تحلیل محتوا	۸۹
.....	۴ - ۳ تحلیل نشانه شناختی	۸۹
.....	۵ - ۳ ابعاد متفاوت نشانه شناسی تصویر	۹۰
.....	۶ - ۳ رمزهای فنی سینمایی	۹۱
.....	۷ - ۳ نشانه‌های تصویری یا رمزگان فرم	۹۳
.....	فصل چهارم - یافته‌های تحقیق	۹۴
.....	۱ - ۴ مقدمه	۹۵
.....	۲ - ۴ دوران جنگ	۹۷
.....	۱ - ۲ - ۴ فیلم دیده‌بان	۹۸
.....	۲ - ۲ - ۴ فیلم مهاجر	۱۰۲
.....	۳ - ۴ دوران سازندگی	۱۰۵
.....	۱ - ۳ - ۴ فیلم از کرخه تا راین	۱۰۶
.....	۲ - ۳ - ۴ آژانس شیشه‌ای	۱۱۳
.....	۴ - ۴ دوران اصلاحات	۱۱۸
.....	۱ - ۴ - ۴ رویان قرمز	۱۱۹
.....	۲ - ۴ - ۴ ارتفاع پست	۱۲۵
.....	۵ - ۴ دوران اصول گرایی	۱۳۱
.....	۱ - ۵ - ۴ دعوت	۱۳۲
.....	فصل پنجم - نتیجه‌گیری و پیشنهادات	۱۳۷
.....	۱ - ۵ مقدمه	۱۳۸
.....	۲ - ۵ بحث درباره یافته‌های تحقیق	۱۴۰
.....	۳ - ۵ بررسی فرضیه‌های تحقیق	۱۴۱

- ۱-۳-۵ فرضیه ۱ - به نظر می‌رسد محتوای آثار حاتمی‌کیا تحت تاثیر تحولات اجتماعی پس از انقلاب است..... ۱۴۱
- ۱-۳-۵ دوران جنگ ۱۴۱
- ۱-۳-۵ دوران سازندگی ۱۴۲
- ۱-۳-۵ دوران اصلاحات ۱۴۳
- ۱-۳-۵ دوران اصول‌گرایی ۱۴۴
- ۲-۳-۵ فرضیه ۲ - به نظر می‌رسد نشانه‌های موجود در فیلم حاتمی‌کیا با توجه به تحولات اجتماعی تغییر می‌یابد..... ۱۴۵
- ۱-۲-۳-۵ دوران جنگ ۱۴۵
- ۲-۳-۵ دوران سازندگی ۱۴۵
- ۳-۲-۳-۵ دوره اصلاحات ۱۴۶
- ۴-۲-۳-۵ دوران اصول‌گرایی ۱۴۶
- ۴-۵ نتیجه‌گیری..... ۱۴۸
- ۵-۵ پیشنهاداتی برای محققین بعدی ۱۵۳
- ۱-۵-۵ عملکردی ۱۵۳
- ۲-۵-۵ نظری ۱۵۳
- ۳-۵-۵ روشی ۱۵۴
- ۶-۵ محدودیتهای پژوهش ۱۵۴
- محدودیت‌ها و مشکلات تحقیق..... ۱۵۴
- منابع..... ۱۵۶

چکیده

تحقیق حاضر با عنوان ((تاثیر تحولات اجتماعی ایران بر آثار ابراهیم حاتمی کیا (۱۳۸۹ - ۱۳۶۵) است . هدف از نگارش آن، بررسی جامعه شناختی آثار ابراهیم حاتمی کیا به مثابه بازتاب شرایط اجتماعی مورد تحلیل است. به همین دلیل، تحولات اجتماعی پس از انقلاب را به عنوان متغیر مستقل و آثار کارگردان نیز، به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد. نحوه انتخاب فیلم‌ها مشورت با کارشناسان و نظر شخصی مولفان بوده است. رویکرد روش شناختی مقاله تحلیل محتوای کیفی است که بر اساس آن هفت فیلم سینمایی حاتمی کیا به منزله بازتاب چهار دوره تاریخ اجتماعی ایران پس از انقلاب تحلیل می‌شوند. رویکرد نظری بازنمایی به تحقیق کمک می‌کند که شاخص‌ترین و مهم‌ترین مسائل جاری را که در زمان ساخت فیلم در خود دارند در هر یک از آثار ابراهیم حاتمی کیا به عنوان آینه‌ای از مسائل روز و واقعیت اجتماعی مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. مرور فیلم‌های دیده بان و مهاجر در دوران جنگ بازگوکننده دفاع از تمامیت ارضی کشور در برابر دشمن، حفظ انقلاب و ارزش‌های آن است. فیلم از کرخه تا راین، به مقوله خروج از انزوای سیاسی و مشکلات ناشی از عوارض سلاح‌های شیمیایی می‌پردازد و آژانس شیشه‌ای در دوران سازندگی، با ورود به فضای شهر نشان از تمرکز حاتمی کیا بر مسائل اجتماعی پس از جنگ دارد. فیلم روبان قرمز دو تئوری را در واپسین‌های قرن بیستم، مقابل هم قرار داد؛ طرح گفتگوی تمدن‌ها و در مقابل رویارویی تمدن‌های ساموئل هانتینگتون. فیلم ارتفاع پست در دوران اصلاحات به شکاف‌ها و فاصله طبقاتی در جامعه اشاره دارد، و فیلم دعوت نیز در دوران اصول گرایی هم رشد بالای سقط جنین را دستمایه کار خود قرار داده و بزرگترین معضل اجتماعی را به چالش می‌کشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، سینمای حاتمی کیا، تاریخ تصویری انقلاب اسلامی است که جامعه‌شناسی هر دوره را به زبان سینما روایت می‌کند و مناقشات فکری و فرهنگی جامعه را بازنمایی می‌کند، و سیری متناسب با دگرگونی زمانه و تحولاتی که ارزش‌ها و کنش‌های آدم‌ها تجربه کرده و البته تنش‌های پر دامنه‌ای را که جامعه تجربه کرده را نیز می‌توان اضافه کرد

واژگان اصلی: تغییرات اجتماعی، سینما، نشانه شناسی، بازنمایی

پیش گفتار

در هر جامعه‌ای که انقلاب به وجود می‌آید، صرفاً نظام‌سیاسی آن جامعه را دگرگون نمی‌کند، بلکه همه اجزای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن نیز دستخوش تغییر و تحول می‌شود. دامنه این تحول حتی تا فردیت و انقلاب درونی نیز گسترش می‌یابد. اساساً انقلاب تغییری بنیادین و قدرتمند است که تمام زیست جهان انسان‌های یک جامعه را تحت تاثیر قرار می‌دهد و باعث خانه تکانی در آن می‌شود.

انقلاب اسلامی ایران نیز به دلیل عقبه‌های مذهبی و ایدئولوژیکی که داشت و نیروها و عناصری که در شکل‌گیری آن نقش داشته‌اند، بیش از آنکه انقلابی سیاسی باشد، انقلابی فرهنگی و اجتماعی است که علاوه بر تغییر سیستم حکومتی، به تغییر و تحولات فرهنگی و ایدئولوژی غالب و رسمی کشور و خط مشی‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در ابعاد داخلی و خارجی انجامید، به عبارتی انقلاب اسلامی فقط تغییر ساختار حکومت و تغییر حاکمان نبود، بلکه انتخاب روش زندگی و روش نگاه به جهان و امور آن بود.

سینما رسانه‌ای هنری است. وجه رسانه‌ای هنری آن از هم تفکیک شدنی نیست. این دو مشخصه، سینما را از سایر رسانه‌ها و نیز سایر هنرها متمایز می‌کند و در واقع نقاط قوت هر دوران را درخود جمع کرده است. سینما می‌تواند با استفاده از امکانات رسانه‌ای هنری خود به خوبی بازتاب شرایط اجتماعی معاصرش باشد.

سینما امروزه مهم‌ترین عرصه تامل در باب واقعیت اجتماعی است. همان‌گونه که دلوز می‌گوید: «سینما هنر معاصر توده‌هاست.» (دلوز، ۱۹۸۹: ۶۲-۱۵۷)

سینما در درون متن اجتماعی و در تعامل با واقعیت‌های ملموس و عریان آن‌شکل می‌گیرد و پدیده‌های جاری در جامعه را در قالب تصویر، اندیشه و احساس می‌آورد تا مخاطبان و مردم را با ساختار اجتماعی جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، پیوند دهد یا برانگیزاند یا حتی به رفتار خاصی مقید کند.

فیلم و سینما عرصه اجتماعی- فرهنگی است و همانطور که در فرهنگ جامعه تاثیر می‌پذیرد، بر آن نیز اثر می‌گذارد، در این بین رابطه‌ای متقابل و دوسویه دارد، از این رو می‌تواند با برجسته کردن

مسائل و موانع هر قشر و گروهی از اعضا جامعه نقش مهمی ایفا نمایند که هنرمندان بسیاری در هر کشور تکلیف خودشان می‌دانند که با استفاده از این ابزار رسالت ملی و فرهنگی خودشان را انجام دهند، و با تولید آثار هنری ارزش‌ها و تاریخ مملکتشان را به نسل‌های بعدی بشناسانند و در درجه بالاتر آن را به جهان معرفی و منتقل کنند.

هنرمندان در حوزه‌های مختلف و با موضوعات متکثر بطور مستمر در حال برساختن واقعیت هستند و توده‌های بسیاری را درگیر کار خود ساخته‌اند. بسیاری آن را می‌بینند و بسیاری به بحث درباره آن مشغولند. همین امر قدرت قابل ملاحظه‌ای در شکل دادن و بهم آمیختن مناسبات اجتماعی و ترس‌های افراد و عمومی‌ترین امیال به سینما بخشیده است. با این تفاسیر سینما به مثابه نوعی ناخودآگاه اجتماعی عمل می‌کند. سینما ابژه‌های پژوهش جامعه‌شناختی را ابداع و تفسیر می‌کند، نمایش می‌دهد و آن را از شکل طبیعی خود خارج می‌کند. فیلم‌ها صرفاً درباره جامعه تامل نمی‌کنند، بلکه جامعه را به نمایش می‌گذارند و تقسیم بندی می‌کنند.

هنرمند با درک صحیح جامعه معاصرش و بازتاب این شرایط در آثارش، خودآگاهی مخاطبانش را افزایش می‌دهد و «آن‌ها را هدایت می‌کند تا با آگاهی از اهداف و آرمان‌های اجتماعی با عزمی راسخ‌تر گام بردارند. در این حالت هنر نقش تقویت‌کننده دارد نه تغییر دهنده، اگرچه تقویت می‌تواند در جهت تثبیت نظام موجود یا در جهت تشدید روند تغییرات ایجاد شده باشد.» (راوودراد: ۱۰۴، ۱۳۷۸)

با شرح آنچه که در مقدمه اشاره شد در این پژوهش سعی خواهد شد فیلم‌های ابراهیم حاتمی‌کیا که به مثابه بازتاب شرایط اجتماعی است با اتخاذ رویکردی جامعه‌شناختی مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. در پایان مروری بر فصل‌های مختلف این پایان‌نامه ضروری به نظر می‌رسد. این پایان‌نامه شامل پنج فصل می‌باشد:

- فصل نخست به طرح مسأله و اهمیت و ضرورت تحقیق می‌پردازد.
- در فصل دوم ادبیات تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد و در آن ابتدا مفاهیم اصلی تحقیق شرح داده شده، سپس پیشینه پژوهش و پس از آن پیشینه نظری آورده شده است که به بررسی نظریه بازتاب در جامعه‌شناسی سینماست که مشخصاً با استفاده از نظریات تحولات

اجتماعی و نظریه‌ی بازنمایی، که در حوزه جامعه‌شناسی طرح شده است، و با تطبیق آن به حوزه سینما بهره‌گرفته شده است.

- فصل سوم این پژوهش با استفاده از روش اسنادی و تحلیل محتوای فیلم‌ها صورت گرفته است. روش تحلیل فیلم‌ها از حیث درک معانی مستتر در آن‌ها تحلیل نشانه‌شناختی و از حیث امکان ارتباط دادن معانی با جامعه معاصرشان نقد برون‌نگر بوده است.
- فصل چهارم نیز به تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق بر حسب دوره‌های مختلف، مقایسه‌ای بین این تصاویر انجام می‌دهد.
- در فصل پنجم تلاش خواهد شد که به نتیجه‌گیری نسبتاً صحیحی که نشان دهنده بازنمایی سینما از واقعیت اجتماعی باشد و همچنین انتظاری که از فرضیات تحقیق می‌رود، پاسخ درستی ارائه دهد.

فصل اول

کلیات